

älskade bedrägerier

– eller när Stockholm inte alls är Stockholm

Ingen tror väl egentligen på det vi ser på film; det är ju inte på riktigt. Men är vi samtidigt medvetna om hur lättlurade vi är och hur frivilligt vi går med på att för en stund föras bakom ljuset där vi sitter i biosalongerna? Även om vi inte tror på själva historien är det lättare att bli lurad när det kommer till plats- och miljöskildringar. Är jag verkligen i Paris, på Kungliga operan eller på en polisstation? Eller kanske snarare på Söder, Norra Latin eller i ett fejkat kontorslandskap i Filmhuset på Gärdet? **Artikelförfattare:** Mikaela Kindblom

Film är den konstform som mest av alla liknar verkligheten, med sin rörelse, sina färger och miljöerna som ser så autentiska och verkliga ut. Men en sak måste man komma ihåg när man ser på film, och det är att filmen är bedrägeriets och lurendrejeriets konst. Det vi ser, och det vi så gärna ser på, handlar om båg och falskspel, längtan och lögn. Film skapar illusioner av verkligheten, spegelbilder som ser helt äkta ut fast de är rakt igenom falska.

Tänk på det här nästa gång du ser en film: Hur mycket av det du ser är på riktigt? Var utspelar sig handlingen? Var befinner sig egentligen de personer som vi ser i bild? Filmen kanske utspelar sig på ett sjukhus eller en polisstation. Men hur kan du vara säker på att filmen är inspelad på en riktig polisstation, med ont om utrymme för kameror och

lampor, dåligt ljus och vardagsljud som stör? Nej, det mest troliga, och det mest praktiska för alla dem som jobbar med film, är att polisstationen i själva verket ligger i Filmhusets ateljéer på Gärdet i Stockholm, och att Beck och hans man-
nandrandrar omkring i korridorer och kontor som är byggda enkom för de här filmerna, i ett konstgjort universum fullt av flyttbara väggar och kulisser, sladdar, lampor och en massa prylar och folk som aldrig syns framför kameran.

Naturligtvis är det inte meningen att vi ska tänka på allt det här när vi ser en film. Det är klart att vi ska tro att det är på riktigt, att det ser ut så där på Becks arbetsplats och att krimmare arbetar, pratar och löser komplicerade mordfall på det sätt som Beck och kompani gör. Vi går med på att bli lurade – i varje fall tills filmen är över. Det handlar om en tyst överenskommelse som vi gör med

filmmakarna varje gång vi ser en film: Sätt igång nu och lura oss ordentligt i två timmar! Ge oss allt ni har!

Ture Sventon i Oslo

Viljan att låta sig luras finns inte bara när det handlar om polis- eller actionfilmer eller andra spännande skildringar. Den är inbakad i all vår kontakt med filmmediet. Det finns till och med en filmvetenskaplig term för det här fenomenet som kallas för »the willing suspension of disbelief«. På svenska blir det något i stil med »vår vilja att skjuta upp vår misstro«.

Själv blir jag alltid lika fascinerad av det här trolleritricket, som går ut på att placera mig i en till synes helt vattentät illusion. Jag älskar att tro att jag befinner mig på just den plats där filmen ser ut att utspela sig – och att odla känslan av att vara en privilegierad åskådare som aldrig kommer att avkrävas någon form av handling annan än att titta.

Därför älskar jag kostymfilmer och filmer som innehåller osannolika vyer, som till exempel när Ture Sventon tar mattan som han nyss fått av Omar, öppnar fönstret till sitt kontor på Drottninggatan och tar sig en flygtur över Stockholm. Året är 1972 och Jarl Kulle spelar privatdetektiven Ture Sventon i en mycket charmig långfilm som gick på bio när jag var liten. Flygbilderna över Stockholm var förvisso tagna på plats, men vad få vet är att resten av filmen av samproduktionella skäl spelades in i – Oslo!

Många filmiska bedrägerier tar sin

Regissören Anders Henrikson poserar vid kameran i Spegelsalen på Grand Hôtel under inspelning av Viveca Lindfors-filmen *Jag är eld och luft*. Det var ganska ovanligt vid denna tid att filmteamet begav sig ut ur ateljéerna och filmade på befintliga platser i staden. Foto: Tore Burnäs, SvD, SSM.

Stockholm. Så lätt går det alltså att ta miste på film och verklighet. Jag roar mig en stund med att tänka på hur man i framtiden ska kunna veta vilket som är vilket. Hur kan vi människor egentligen se skillnad på fakta och fantasi, film och foto, filmer som skildrar saker som verkligen hänt, och filmer som diktar upp en fantiserad verklighet? Utan sammanhanget, bildtexten, kontexten, försvinner alla bevis. Frågan om vilken bild som är sann eller falsk suddas ut. Och då kan man börja undra vad som händer med historien, när bilderna av vår verklighet blir verkligare än historien. Är

tv-serien om Lasermannen, till exempel, mer verklig än det som utspelade sig i Stockholm i början av 1990-talet då en man gick runt på stan och sköt på mörkhyade människor med ett lasersikte? Här spelar filmen, med sin nästan helt omärkbara lek med våra känslor och med våra föreställningar om sant och falskt, en både spännande och farlig roll.

Kanske kommer folk att tro en dag att kameror fanns på faraonernas eller dinosauriernas tid – med tanke på filmer som *De tio budorden* och *Jurassic Park*? Hur ska de kunna avgöra vilka

bilder som är sanna och vilka som är falska när vi knappt vet vad som är vad om en bild efter bara 60 år?

Det är en spännande tanke för både historiker och filmforskare som jag här bara snuddar lite vid, medan jag betraktar ett foto från en filminspelning i Stockholm sommaren 1950. Men vad handlade filmen *Hjärter Knekt* om egentligen, en film som för övrigt inte har lämnat något djupt avtryck i filmhistorien. Den handlar om en slarver och »lebeman« från Östermalm, spelad av Hasse Ekman, och hans tråkige och ordentlige bror samt den kvinna de båda älskar. Hon är författarinna och bor i Paris och det är hon som syns på bilden och som spelas av Eva Dahlbeck.

Hjärter Knekt var nog rätt och slätt ett ganska olidligt pekoral, som kittlade med avundsvärda människor i vackra miljöer, utsvävande livsstilar och fräcka förförelse-scener. Men det som är intressant är att den producerades under den mest vitala epoken i svensk filmhistoria, då det gjordes runt 30 långfilmer för bio om året i Sverige och svenskarna gick på bio som aldrig förr. De flesta av alla dessa filmer var inspelade i Stockholm och många av dem var regisserade av Hasse Ekman. Han var en av svensk films mest mångsidiga filmskapare som i filmer som *Med dej i mina armar*, *Banketten*, *Medan porten var stängd*, *Fröken Chic* och inte minst hans mest berömda film, *Flicka och hyacinter*, visade att han var en hängiven Stockholmsskildrare.

Men det är en annan historia.

Mikaela Kindblom är filmvetare, frilansskribent, lärare och författare och har bl.a. skrivit boken *Våra drömmars stad – Stockholm i filmen* utgiven på Stockholmia förlag 2006. I boken ingår ett kapitel om Hasse Ekmans film *Flicka och hyacinter* och ett om Suzanne Ostens film *Bröderna Mozart*.

På den här bilden syns Hasse Ekman som hade en roll som filmcharmör i Jag är eld och luft. Filmen spelades in under våren och sommaren 1944 då Viveca Lindfors var höggravid något som filmmakarna noggrant har dolt bakom rekvisita och plymer. Foto: Tore Burnäs, SvD, SSM.